

TÜRK SİYASİ SÖYLEMİNDE LAKAPLAR

Sinan YAMAN* & Hanife YAMAN**

Öz

Dilbilim, folklor ve kültür bilimi çalışmalarına konu olan önemli kavramlardan biri lakaplardır. Adbilimin (onomastik) alt dallarından biri olan kişi adbilimi (antroponimi) içerisinde incelenen lakaplar, adın göndergesel işlevinin ve taşıyıcılarının özelliklerinin ötesinde, bireylerin toplumdaki rolleriyle onları tasarlayan ve kullanan alt kültüre dair iç görüler de ortaya koymaktadır. Lakaplar, bireylerin ayrııcı özelliklerine göre verilmektedir. Bireylerin fiziksel kusurları/görünüşü, mizacı, karakter özellikleri ile yaşadıkları mizahi, absürt, iyi ve kötü olaylar/durumlar lakapların verilmesinde etkili olmaktadır. Bireylerin birbirini tanımada lakapların rolü büyüktür. Çünkü statüsü ne olursa olsun, toplumda yaşayan her bireye, sahip oldukları özelliklere göre bir ya da birden fazla lakap verildiği bilinmektedir. Lakap verilen birey bir ülkenin lideriyse, bu liderin lakaplarının verilmiş nedeni halk nezdinde önemli görülmektedir. Türk toplumunda yöneticilerin “kamusal” lakaplarının incelenmesiyle, halkın liderlere karşı olan kültürel kabullerinin ve yargılarının ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada, siyasi söylem içeren gazete, dergi, sosyal medya kaynaklarında Türk politikacıları, siyasi parti liderleri ve askerî-siyasi olayların aktörlerinin lakapları tespit edilerek bu lakapların dilsel, ulusal ve kültürel özellikleri incelenmiştir. Siyasi söylem içerisindeki lakaplar, tarihî Türk devletlerinin yöneticilerinin lakapları ve modern dönem Türk siyasetçilerin lakapları olmak üzere iki temel başlık altında incelenmiştir. Art zamanlı ve eş zamanlı bir çözümlemenin yapıldığı bu araştırmayla, Türkiye’de siyasilere verilen lakapların dilsel ve kültürel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tarihî Türk devletlerinde yönetimin tarısal bir dayanağı mevcut olduğu için hükümdarlara verilen lakaplarda negatif unsurlar nadiren görülür. Cumhuriyetle birlikte halkın kendi içinden birilerini yönetici olarak seçebilmesi, seçilen yöneticilerin rahatlıkla eleştirilebildiği bir ortam oluşturmuştur. Bu durum, modern dönem Türk siyasetçilerine verilen lakapların mizahi bir yönelim kazanmasına ve olumsuz kullanımlara neden olmuştur. Türkiye’de siyasetçilerin lakaplarının ve bunların verilmiş nedenlerinin ortaya çıkarıldığı bu çalışmada, halkın siyasetçilere olan bakış açısı ve siyasetçilerin özdeşleştirildiği kavramlar belirlenmiştir. Sonuç olarak, Türk devlet geleneğinde, yöneticilere verilen lakapların incelenmesiyle Türk toplumunun devlet geleneği ve dünya görüşü hakkında çıkarımlar elde edilmiştir. Araştırmada, Türk toplumunun liderlerine verdiği lakapların, Türklerin toplumsal ve kültürel kodlarını yansıttığı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Adbilim, lakap, siyasi söylem, siyaset, Türk siyaseti.

* Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat/Türkiye. sinan.yaman@gop.edu.tr. ORCID: 0000-0002-6951-3432.

** Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat/Türkiye. hanife.cicekli@gop.edu.tr. ORCID: 0000-0003-3082-9912.

NICKNAMES IN TURKISH POLITICAL DISCOURSE

Abstract

Nicknames are one of the important concepts subject to linguistics, folklore and cultural studies. Nicknames, which are analyzed within anthroponymy, one of the sub-branches of onomastics, beyond the referential function of the name and the characteristics of its carriers, also reveal insights into the roles of individuals in society and the subculture that designs and uses them. Nicknames are given according to the distinctive characteristics of individuals. Individuals' physical defects/appearance, temperament, character traits and humorous, absurd, good and bad events/situations they have experienced are effective in giving nicknames. Nicknames have a great role in individuals' recognition of each other. Because it is known that every individual living in the society, regardless of their status, is given one or more nicknames according to their characteristics. If the individual given a nickname is the leader of a country, the reason for the nicknames of this leader is considered important by the public. By analyzing the "public" nicknames of the administrators in Turkish society, it is thought that the cultural acceptance and judgements of the public towards the leaders can be revealed. In this study, the nicknames of Turkish politicians, political party leaders and actors of military-political events in newspapers, magazines and social media sources containing political discourse were identified and the linguistic, national and cultural characteristics of these nicknames were analyzed. The nicknames in political discourse are analyzed under two main headings: the nicknames of the rulers of historical Turkish states and the nicknames of modern Turkish politicians. In this study, in which a diachronic and simultaneous analysis was made, it was tried to reveal the linguistic and cultural characteristics of the nicknames given to politicians in Turkey. In historical Turkish states, since the government has a divine basis, negative elements are rarely seen in the nicknames given to rulers. With the Republic, the ability of the people to elect a ruler from among themselves has created an environment in which the elected rulers can be easily criticized. This situation caused the nicknames given to Turkish politicians of the modern period to gain a humorous orientation and to be used negatively. In this study, in which the nicknames of politicians in Turkey and the reasons for giving them were revealed, the public's perspective on politicians and the concepts with which politicians are identified were determined. As a result, by analyzing the nicknames given to rulers in the Turkish state tradition, inferences have been drawn about the state tradition and world view of Turkish society. In the research, it was revealed that the nicknames given to the leaders by the Turkish society reflect the social and cultural codes of the Turks.

Keywords: Onomastics, nickname, political discourse, politics, Turkish politics.

Giriş

Türklerin teşkilatçı bir yapıya sahip olmaları, tarihin hemen her döneminde farklı coğrafyalarda devlet kurmalarına olanak sağlamıştır. Bu durum, devlet yönetimiyle ilgili bazı inanç ve kabulleri de beraberinde getirmektedir. Türklerde *kut* adı verilen anlayış bu düşüncenin bir tezahürüdür. Kut anlayışı, devleti yönetme yetkisinin Tanrı tarafından hükümdar ailesinin tamamına verilmesidir. Bu anlayış, ilahi bir kaynağa bağlayarak devlet yönetimine kutsallık kazandırmakta ve aynı zamanda Türklerin çok sayıda devlet kurmalarının da bir sebebi olarak görülmektedir.

Türklerde lakap vermek/almak/takmak eski ve önemli bir gelenektir. Türklerde lakap verme geleneğinin en eski örneklerinden biri olarak Hun İmparatorluğu'nun hükümdarının Kara renk adıyla oluşturulan *Karaton* (kara + ton = “siyah renkli elbise”) adlı lakabı (Pritsak, 1951: 259) kabul edilebilir. Türklerin bu geleneği, Türk dilinin en eski kaynaklarından biri olan DLT’de de ata- “takma ad- lakap vermek” ifadesiyle tanımlanmıştır (Atalay, 1999: 47). *Epitet* sözcüğü, lakapların özel bir şekli olarak kabul edilmektedir. Dede Korkut’ta ve diğer Türk destanlarında kahramanların karakterini tasvir ederek mikro hikâye niteliği taşıyor ve Dede Korkut’ta Deli Dumrul, Boz Atlı Bamsı Beyrek, Hanlar Hanı Han Bayındır gibi örneklerle tanımlanır (Başgöz, 1998).

İsteğe bağlı, geçici hitap ve referans terimleri olarak lakaplar, sosyal ilişkiler, kültür ve dil hakkında fikir verebilmektedir (De Klerk ve Bosch, 1997: 101). Türk toplumunda lakaplar çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. Siyasi söylemde de liderler için lakaplar yaygın olarak kullanılmaktadır. Siyasi söylem içerisinde liderlere verilen lakaplar, liderin karakteri, davranış ve tutumları hakkında bir dizi çağrışım uyandırmakta ve hem konuşurun hem de toplumun liderlerle ilgili kabullerini ortaya koymaktadır. “Siyasi iletişim alanı son derece rekabetçi olduğundan, lakaplar bir etki aracı olarak kullanılır. Lakaplar, birini etiketlenmenin keskin ve hızlı bir yolu olarak hizmet etmekte ve hem muhalifler hem de destekçiler tarafından adı geçen kişi hakkında bir imaj yaratılmaktadır.” (Gladkova, 2002: 1). Bu tarz bir imaj oluşturma çabası Türk siyasetinde de yoğun olarak gözlenmektedir.

Lakaplar, bir kişiyi ayırt edici özelliği ile etiketleme amacına hizmet etmektedir. Siyasi söylemde lakap türlerinde karşıtlıklar vardır:

“Olumlu çağrışımları olan lakaplar, kural olarak politikacının destekçileri tarafından verilirken olumsuz olanlar muhalifler tarafından verilir. Her iki durumda da lakaplar, kamuoyunu etkilemek için yaratılır ve toplumun üyeleri tarafından paylaşılan değer ve varsayımlara dayanır. Dolayısıyla, politikacıların lakapları, tarihin belirli bir dönemindeki kültürel değerlerin anlaşılması için anahtar kavramlar olarak düşünülebilir.” (Gladkova, 2002: 6).

Lakapların verilmiş nedenleri göz önünde bulundurulduğunda, o toplum için önemli olan bir veya birkaç özelliğin ön plana çıkması tesadüfi değildir. Bu durum, toplumlarda lakaplarla ilgili kültürel varsayımlar ve kalıpların olduğunu tanımlamaktadır. Türk toplumunda siyasetçiler/ hükümdarlar, Tanrının yeryüzündeki temsilcisi (kut anlayışı) olarak görüldüğü için güçlü, otorite sahibi, kahraman, bilge, tebaasını gözeten gibi bazı değer ve özelliklerle ilişkilendirilmektedirler. Bu çerçevede, siyasilere lakaplar verilirken genellikle bireylerin zihninde bu kavramlarla bağlantılı unsurlar görülmektedir.

1. Siyasi söylem ve lakaplar

20. yüzyılın bir ürünü olarak dille inşa edilen gerçekliklerin anlaşılmasına yardımcı olan söylem, aktörlerinin dilinden ve onların kimliğiyle anlam kazanan bir alandır. “Söylem bir dil pratiğidir; ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreçler (Sözen, 1999: 20)” olarak tanımlanır. Siyasi söylem ise söylemin siyasi bir duruma etki ettiğinde ortaya çıkan şeklidir. “Siyasi söylemin alanı, gazetelerdeki siyasi metinleri, siyasete adanmış hitabet konuşmalarını, siyasi bir tema üzerine resmî metinleri (kararnameler) içerir.” diyor Bezus (2019: 21), siyasi söylemin sınırlarını çizer. Siyasi söylem içerisinde vatandaşların veya seçmenlerin kendilerini temsil etmeleri için kendilerine yakın gördüğü, duygu ve düşünceleriyle ideallerini en iyi şekilde yansıtabilecek kişileri seçtikleri gözlemlenmektedir.

Tarihin her döneminde siyasi kişiliklere çok çeşitli lakapların verildiği görülmüştür. “Yabancı liderlerin siyasal davranış tarzları ve halkın zihnine kazınan alışkanlıkları kendilerine çeşitli lakaplar takılmasına yol açmıştır.” (Oğuz, 2018: 86). Tarihte yer etmiş bazı yabancı siyasetçilerin lakapları şu şekildedir: Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin için “Mantıklı Terminatör”, “Tetikçi”; Türkmenistan Cumhuriyeti Eski Cumhurbaşkanı Kurbankulu Berdimuhammedov için “Dişçi”, “Koruyucu”, “Her Şeyi Bilen”; Çin Halk Cumhuriyeti Eski Devlet Başkanı Mao Zedong için “Büyük Dümenci”, “Çılgın Mao”, “Büyük Baba Mao” ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı (Yüce Lideri) Kim Jong-Un için “En Sevgili Lider”, “Büyük Varis”, “Küçük Kim” (Habertürk, 2016). Bu lakapları, toplumu oluşturan bireylerin kıvrak zekâ, takdir, yaratıcılık ve dünya görüşlerinin bir ürünü olarak kabul etmek mümkündür. Bu lakaplar incelendiğinde, lakapların verilmesinde siyasi tutum, toplumsal takdir, mizah ve mesleklerin belirleyici olduğu görülmektedir.

2. Türk siyasetçilerin lakapları

Türk siyasi söyleminde lakaplar, tarihi seyri içerisinde yöneticilerin/siyasetçilerin lakap alma/verme durumunu daha net ortaya koyabilmek için “Tarihî Türk devletlerinde yöneticilerin lakapları” ve “Modern dönem Türk siyasetçilerin lakapları” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.1. Tarihî Türk devletlerinde yöneticilerin lakapları

Türk siyasi oluşumlarında, yöneticilere verilen ünvan/ünvan niteleyicileri tarihsel olarak incelendiğinde, Eski Türk yazıtlarında “Alp, apa, ataman, бага, böğü, çıkan, il/el, il/el etmiş, mal/inäl, inänç, kapgan, kutlug, kül, külüg, ogul, opa, or, ozmış, tun, yollug, ulug, tun...” (Şirin, 2016: 374-378) gibi niteleyicilerin olduğu görülmektedir. Bu yüzden, bir niteleyicinin ünvan mı yoksa lakap mı olduğu bağlamından ve estetik niteliklerinden hareketle tespit edilebilir. Nitekim Keskin’de (2021: 60) de belirleyici ölçüt olarak estetik nitelikler ve doku özelliklerine odaklanılmıştır. Ancak bunların hangisinin lakap, hangisinin ünvan olduğu konusu üzerinde bir fikir birliği yoktur. Türk hükümdarlarına kullandıkları ünvanlar yanında çeşitli lakapların verildiği de tarihî metinlerden tanıklanır.

Avrupa Hun İmparatorluğu hükümdarlarından, Bizans kaynaklarında da görülen Karaton (h. 412/412-422?) [Χαράτωνς] ismi dikkat çekmektedir (Kafesoğlu, 1997: 73). *Karaton* (kara don= siyah renkli elbise) ifadesi, gerçekten siyah renkli bir elbise ya da siyah/metal renkli bir zırhı çağrıştırmaktadır. Dede Korkut Kitabı’nda geçen “kara tonlu kâfire” ile “kara polad öz kılıcı gedik oğlan” (Ergin, 2016: 220-222) ifadeleri bunu destekler niteliktedir. Düşmanın kara donlu olarak nitelenmesi ve oğlanın “kara polad öz kılıcı gedik” ifadesiyle nitelenmesi, bu ifadelerin birer epitet olduğunun göstergesidir. Kılıç ya da zırh rengi olan metalik renk yerine kara ifadesinin kullanılması oldukça dikkat çekicidir. Bunlardan hareketle Karaton’un Hun imparatorunun lakabı olduğu ancak Bizans kaynaklarına hükümdar ismi olarak geçtiği düşüncesi ağır basmaktadır.

Avrupa Hun hükümdarlarından Attila (h. 434-453), yaşadığı dönemde yaptığı işler ve savaşlarından ötürü hem döneminde hem de sonrasında *Tanrının Öfkesi/Kırbacı* lakabıyla anılmıştır. Attila’nın bu lakabı Kaltlı Markus’un *Chronicum Pictum* (1358: 10) ve Johannes Thuróczy’nin *Chronicum Hungarorum* (1488:) adlı eserlerinde de tanıklanır.

İkinci Köktürk Devleti’nin kurucusu İltiş Kağan’ın asıl adı Kutlug Bey’dir (Esin, 1986: 175). “İltiş” sözcüğü “ülkeyi yeniden derleyen” (Mori, 1981: 50) anlamına gelir. Ülkeyi esaretten kurtarıp yeniden teşkilatlandırıldığı için halkı tarafından Kutlug Beg’e *İltiş* lakabı verilmiştir. Orhun Yazıtlarında geçen bu lakabın (Tekin, KT D11, BK D 10), Çin kaynaklarında geçmediği görülür (Ekrem, 2023: 39). İltiş Kağan, Râsonyi ve Baski’ye (255) göre Kutlug Bey’in hükümdarlık ismidir. Rybatzki’de (2000: 222) ise İltiş’in Kutlug Bey’in kişisel adı olduğu savunulmaktadır. İltiş’in Çin kaynaklarında geçmemesi, hükümdarın adının kesin bir şekilde *Kutlug Bey* olması, bu sıfatın yerel bir lakap olduğunun da göstergesi olmalıdır.

Basmilların egemenliğine son vererek Uygur Kağanlığını kuran ve ilk kağanı olan Kutluk Bilge Kül Kağan’ın (h. 744-747) oğlu *Tay Bilge Tutuk*’un adından önce gelen Tay ifadesi, Amanoğlu’na göre (2001: 153) Çince’den alınmadır ve “büyük” anlamına gelir. Uygur kağanı Kutluk Bilge Kül Kağan’ın hâkimiyeti

ve oğlu Bilge Tutuk'un yabguluğu Çin tarafından düzenlenen bir merasimle onaylanmıştır. Bu durum, "Tay bilge tutuqıg yabgu anta atadı" (Ramstedt, 1913: 30) ifadesiyle Şine Usu yazıtında açıkça ifade edilmektedir. Bilge Tutuk'u niteleyen bu sıfat, onun yüceliğini gösteren ve Çin fağfuru tarafından bahşedilen bir lakaptır.

Karahanlılar ya da Hakāniyye, İslam'ı kabul eden ilk Türk devletidir. Hükümdarları tahta çıkınca "Arslan Kara Hakan, Buğra Kara Hakan, Kara Hakan" gibi ünvanlar aldığı için Rus oryantalist Grigorev tarafından devlete "Karahanlılar" adı verilmiştir (Özaydın, 2001: 404). Abdülkerim Satuk Buğra Han'ın (h. 925-955) büyük oğlu Tonga İlig, Müslüman olmuş, tahta çıkınca Baytaş Musa Han adını almıştır (el Muheymid, 2001: 287). 955-958 yılları arasındaki hükümdarlığı sürecinde Müslüman olmayan Türk topluluklarına akınlar yapmış ve İslam dinine hizmetlerinden dolayı tebaası tarafından *Şemsü'd-Devle* (devlet güneşi) lakabıyla anılmıştır. Harun Buğra Han (h. 970-993), kardeşinin oğlu Ebu'l-Hasan Ali'yle gayrimüslim Türklere karşı savaşmış ve bölgede İslam'ın yayılmasına katkı sağlamıştır, bu yüzden kendisine, *Şihabü'd-Devle* ve *Zâhirü'd-Da've* lakapları verilmiştir (Barthold, 1968: 270). Harun Buğra Han'dan sonra tahta çıkan Ebu'l-Hasan Ali b. Musa (h. 993-998), gayrimüslim Türklere savaşırken 998 yılında şehit olmuştur. Pritsak'a göre (1977: 254), şehadetinden ötürü Ebu'l-Hasan Ali'ye *el-Harîku'ş-Şehid* (şehitlerin harikası) lakabı verilmiştir. Sonraki Karahanlı hakanlarına bakıldığında, halife tarafından verilen lakapların yoğun olarak kullanıldığı görülür. Doğu Karahanlı Devleti'nin ilk hükümdarı Süleyman Arslan Han'a (h. 1041-1055) doğudaki gayrimüslim Türklere yoğun savaşlar yaptığı için *Şerefü'd-Devle Ebû Şucâ* (devletin en şerefli- cesurların babası) lakabı verilmiştir (el Muheymid, 2010: 296).

Özellikle Gazneliler ve Büyük Selçuklu İmparatorluğu devrinde hükümdarlara halkın yanında halife ya da diğer devlet adamlarının lakaplar verdiği bilinmektedir. Bu lakapların verilmesinde, devlet yöneticilerinin devlete ve İslam dinine yaptıkları hizmetlerin etkili olduğu söylenebilir. Ancak bu durum, Mâverdî, Nizâmülmülk gibi dönemin devlet görevlilerince eleştirilmektedir (Mıynat, 2021: 649-651). Sâmanîlerin hükümdarı II. Nuh, devlete hizmetlerinden dolayı Gazneli Sebük Tegin'e *Nâsirü'd-Dîn ve'd-Devle*; oğlu Gazneli Mahmud'a ise *Seyfî'd-Devle* (devletin kılıcı) lakaplarını vermiştir (Gerdîzî, h1363: 371-372). Halkın, bu lakaplar yanında Gazneli hükümdarı Sultan Mahmud'un babası Sebük Tegin'e uzun boyundan dolayı *Uzun* lakabını verdiği de bilinmektedir (Durdu, 2022: 514-515). Gazneli Mahmud'un halife tarafından verilen lakabı da vardır. Utbi'ye göre (h1334, s. 138), Abbasî halifesi Kâdir-Billâh (991-1031), ona *Yemînü'd-Devle* ve *Eminü'l-Mille* lakabını vermiştir.

Selçuklularda, hâkimiyet sembolü olarak hükümdarın birçok alamete sahip olması gerekmektedir. Koca'ya göre (1995: 56), Selçuklu hükümdarlarının sahip olması ve kullanması gereken alametler şu şekildedir: "ünvan ve lakap", "para", "hutbe", "uraz/hil'at", "saray", "taht ve taç", "bayrak ve sancak", "çeti", "nevbet", "tuğ", "tuğra ve tevki", "yüzük", "kemer", "külâh", "ok ve yay", "kılıç" ve "çizme". Ünvan ve lakap, bu alametler arasında ilk sırada sayılmaktadır. Bu durum, lakapların toplum içerisinde ve siyasette yerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun ilk hükümdarı Sultan I. Tuğrul'un (h. 1029-1063) birçok lakabı vardır. Bunlardan en bilineni ve kullanılanları *Rükneddin* (dinin temel direği), *Kehfî'l-Müslimîn* (Müslümanların sığınağı) ve "Doğu'nun ve Batı'nın hükümdarı" anlamına gelen *Melikül-Maşrık vel-Mağrib*'tir (Özaydın, 2012: 164). Tuğrul Bey, *Rükneddin* ve *Kehfî'l-Müslimîn* lakaplarını İsfahan kuşatmasına son verdiği zaman almış; *Melikül-Maşrık vel-Mağrib* lakabı ise kendisini Büveyhîlerden koruduktan sonra halife tarafından verilmiştir. Aynı şekilde Sultan Alp Arslan'ın (h. 1063-1072) en bilinen lakabı *Adud'üd-Devle* (devletin koruyucusu) iken Ani şehrini fethinden dolayı halife tarafından kendisine *Ebû'l-Feth* (fethin babası) lakabı verilmiştir (Sevim ve Merçil, 1995: 500). Sultan I. Melikşah'ın (h. 1072-1092) da çok sayıda lakabı vardır. Bunlardan birkaçı; *Ebû'l-Feth* (fethin babası), *Celâlü'd-Devle* (devletin ulusu) ve *Muizzeddin* (dini aziz kılan)'dır (Özaydın, 2012: 165).

Anadolu Selçuklu hükümdarlarından I. İzzeddin Keykavus'un çok sayıda lakabının olduğu bilinmektedir. En çok kullanılan iki lakabı, *İzzü'd-Dünya* ve *'d-Din* (din ve dünyanın şerefi) ve *Ebû'l-Feth* (fethin babası)'tir. İlk lakabı *İzzü'd-Dünya* ve *'d-Din*, I. İzzeddin Keykavus döneminde darp edilen tüm sikkelerde ve çeşitli kitabelerde yer alırken (Ülkütaşır, 1949: 122) ikinci lakabı *Ebû'l-Feth*'in ise Sultan'ın askeri başarılarını öne çıkarma amacıyla verildiği görülür (Koca, 1995: 57). Anadolu Selçuklu Devleti'ne en parlak devrini yaşatan hükümdar I. Alâeddin Keykubad'ın lakabı *Uluğ* (ulu)'dur. Cin'de (1987: 10) I. Alâeddin Keykubad'ın bu lakabı alması, bıraktığı eserlere ve kültürel müesseselere bağlanır.

Osmanlı hükümdarlarına verilen lakaplarda, maddi-manevi güç göstergesi olarak nitelendirilebilecek sıfatların yoğun olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Hemen her padişahın bir ya da birden fazla lakaba sahip olduğu Osmanlılarda, hükümdarların kut anlayışının bir yansıması olarak dinî koruma, toplumun düzenini ve istikrarını sağlama gibi yükümlülüklerine vurgu yapılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin (1299/1302-1324), *Osmancık* (küçük Osman), *Kara* ve *Fahrüddin* (dinini seven/öven) bilinen lakapları arasındadır. İlki, ismine küçültme eki getirilerek halk tarafından kullanılan ve “küçük Osman” anlamındaki *Osmancık*, gözü pek olmasından dolayı kendisine verilen *Kara*, sonuncusu ise dinine bağlı olmasından dolayı verilen *Fahrüddin* (dinini seven/öven)'dir (Uzunçarşılı, 1945: 280). Türklerde, yiğit, gözü pek, korkusuz ve cesur kişilere “Kara” lakabı verilir. *Kara Han* olarak da Türkistan hükümdarlarının kullandığı bu sıfat, sonraki dönemlerde farklı Türk devletlerinde ünvan ve lakap olarak görülmektedir. Kaynaklarda Osman Gazi'nin karakaşlı, kara yağız olarak anılması bu lakabın fiziksel özelliğinden ötürü verilmiş olma ihtimalini düşündürse de gözü pek bir karaktere sahip olması, kendisine kara lakabının fiziksel özelliğinden dolayı verilmediği düşüncesini desteklemektedir. Nitekim Keskinlik'te (2014: 15) bu durum İbni Kemal'e dayandırılarak delillendirilir. Sultan Orhan'ın da birkaç tane lakabı vardır. Bunlar; *Şücaeddin* (dinin en cesuru) (Uzunçarşılı, 1945: 280), *İhtiyarüddin* (dinin seçtiği kimse) (Gökbilgin, 1964: 407) ve *Seyfeddin* (dinin kılıcı)'dir. *Seyfeddin* lakabı, ilk olarak İslam ordusunu Mûte Savaşı'nda kesin bir imhadan kurtaran Hâlid b. Velid'e İslam peygamberi Hz. Muhammed tarafından verilmiştir (Fayda, 1997: 290). Bu lakabın daha sonra halife ya da din büyükleri tarafından, İslam'a hizmetleri bulunan başarılı komutanlara verildiği birçok örnekle tanıklanmaktadır. Örneğin, Osmanlı sultanlarından Orhan ve I. Bayezid'a “Seyfeddin” lakabının verildiği bilinmektedir (Öztuna, 1996: 107-113). Osmanlı hükümdarlarının lakaplarını Keskinlik altı başlık altında tasnif etmiştir:

I. Dinî motifli lakaplar (I. Murad (“İslâm'ın aslanı anlamını veren Leysü'l-İslâm “Leys”)

II. Fiziki özellikler göz önünde tutularak belirlenen lakaplar (Osman Gazi (Kara)

III. Karakter yapıları ve davranış şekilleriyle alâkalı lakaplar (I. Mustafa ile I. İbrahim (Deli), I. Bayezid (Yıldırım), I. Selim (Yavuz)

IV. Uğraşlara göre takılan lakaplar (IV. Mehmed (Avcı)

V. Yapılan iş esas alınarak oluşturulan lakaplar (II. Murad (Ebu'l-Hayrat “Hayırların babası”)

VI. Yaşanan olaylara istinaden verilen lakaplar (I. Murad ile II. Osman (Şehid)” (2014: 3).

Timur İmparatorluğu'nu kuran Emîr Timur'un (h. 1370-1405) herkesçe bilinen birkaç lakabı vardır. İlki Sistan'da, bir baskın esnasında sağ bacağında okla yaralanması sonucu sakat kalması üzerine muhaliflerinin kendisine verdiği *Aksak* (<Fars. leng) lakabıdır (İbn Haldûn, 1979:428). Bu lakap, Emîr Timur'un sonradan sahip olduğu fiziksel kusuruna göre verilmiştir ve olumsuz yönü ağır basmaktadır. Emîr Timur'un ikinci lakabı ise “Sâhipkırân”dır (Yüksel, 2004: 85). Bu lakap, girdiği tüm savaşları kazanması ve birçok beyliği ve devleti hükmü altına alması sonucu kendisine verilmiştir. Emîr Timur'un üzerinde durulması gereken son lakabı ise Cengiz soylu bir hükümdar kızıyla evlendiği için kendisine verilen *Gürgân/Küregen* (Han güveysi) lakabıdır (İbn Arabşah, 1986: 46).

Akkoyunlu beyliğini devlet hâline getiren *Kara Yülük* Osman Bey'i (h. 1402-1435) niteleyen kara sıfatı “güçlü, kudretli” anlamına gelirken yülük ifadesinin “tüysüz, kılsız” anlamında olan bir lakap olduğu düşünülmektedir (Aktaş Yiğit, 2015: 196-197). Fiziksel özelliklerine göre lakap alan bir diğer Akkoyunlu hükümdarı da *Uzun Hasan*'dir (h. 1453-1478).

Tarihî Türk devletlerinde yöneticilerin lakapları şu şekilde sıralanabilir: Akrabalık adları, dış görünüşü (fiziksel kusurlar vb.), mesleği, uğraşı ve pozisyonları, menşei, davranışları ve konuşma tarzı.

Akrabalık adları: Küregen Timur.

Dış görünüşü (fiziksel kusurlar, vb.): *Karaton*, *Uzun Sebük Tegin*, *Osmancık* Osman Bey, *Aksak* Timur, *Kara Yülük* Osman Bey, *Uzun Hasan*.

Meslek, uğraşı ve pozisyonları: *İlteriş* Kutlug Kağan, *Tanrının Kırbacı* Attila, *Tay Bilge* Tutuk, *Semsü'd-Devle* Harun Buğra Han, *Şihabü'd-Devle* ve *Zâhirü'd-Da've* Harun Buğra Han, *el-Hariku 'ş-Şehid*

Ebu'l-Hasan Ali, *Şerefüddeve Ebû Şucâ* Süleyman Arslan Han, *Nâsırü'd-Dîn ve 'd-Devle* Sebük Tegin, *Seyfû'd-Devle* Mahmud, *Yemînü'd-Devle ve Eminü'l-Mille* Mahmud, *Rükneddin* Tuğrul, *Kehfû'l-Müslimîn* Tuğrul, *Melikül-Maşrık vel-Mağrib* Tuğrul, *Adud'üd-Devle* Alparslan, *Ebû'l-Feth* Alparslan, *Ebû'l-Feth* Melikşah, *Celâlüd-Devle* Melikşah, *Muizzeddin* Melikşah, *İzzü'd-Dünya ve 'd-Din* Keykavus, *Ebû'l-Feth* Keykavus, *Uluğ Alâeddin* Keykubad, *Fahrüddin* Osman Bey, *Şücaeddin* Orhan Bey, *İhtiyarüddin* Orhan Bey, *Seyfeddin* Orhan Bey, *Leysü'l-İslâm* Murad Han, *Şehid* Murad Han, *Seyfeddin* Bayezid Han, *Sâhipkaran* Timur, *Ebu'l-Hayrat* Murad Han, *Şehid* Osman Han, *Avcı* Mehmed Han.

Menşei: *Gazneli* Mahmud.

Davranışları ve konuşma tarzı: *Kara Yülük* Osman Bey, *Kara* Osman Bey, *Yıldırım* Bayezid Han, *Yavuz* Sultan Selim, *Deli* Mustafa, *Deli* İbrahim.

Tarihî Türk devletlerinde yöneticinin meslek, uğraşı ve pozisyonuna göre yöneticilere verilen lakapların nicelik olarak daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu lakaplara bakıldığında devlete ve dine hizmet etme anlayışının ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu dönemde verilen lakaplardan olumsuz anlamı/çağırımı olanların (Aksak Timur, Kara Yülük Osman Bey, Deli İbrahim) haricinde, yöneticinin sahip olduğu meziyetlerin yüceltildiği ve fiziksel özelliklerinin öne çıkarıldığı bir anlayışın var olduğu söylenebilir.

2.2. Modern dönem Türk siyasetçilerin lakapları

Cumhuriyetin ilanından itibaren Türk siyasi hayatında çok sayıda önemli isim rol oynamıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ten günümüze halk ya da diğer siyasiler tarafından siyasetçilere lakap/lakaplar verilmiştir.

Modern Türk siyasetçilerinin lakaplarının verilmiş nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Bezus, modern Rus politikacıların lakaplarının oluşumuyla ilgili iki temel eğilimin varlığından bahseder:

“Gerçek adlar ve soyadlarla yapılan manipülasyonlar (iki kelimenin bir araya getirilmesi; kısaltma; harflerin yeniden düzenlenmesi veya bir soyadın başka bir şekilde dönüştürülmesi; çeşitli soneklerin kullanımı; bir politikacının gerçek adlarının küçültülmüş biçimleri vb.), mecazi veya genişletilmiş anlamda tamamen farklı kelimelerin (hem ortak hem de özel isimler) oluşturulması (metaforlar, metonimi, karşılaştırma, film/masal karakterlerinin isimleri, çizgi roman kahramanları vb.)” (2019: 22).

Türk siyasetçilerin lakaplarının verilmiş nedenleri farklılık gösterse de temelde iki eğilimin etkili olduğu söylenebilir. Bu iki eğilim Bezus'un da vurguladığı gibi siyasetçilerin gerçek ad-soyadı ile mecazi anlama sahip sözcükler yoluyla oluşturulmaktadır.

Ad-soyadı üzerinden üretilen lakapların çoğu zaman siyasetçileri küçümseyici, alaycı ve mizah içerikli ifadeler olduğu görülmektedir. Bu ifadeler dışında vatandaşların siyasi liderleri “kendilerinden biri” olarak görmek istemelerinden dolayı daha “sıcak” ve “samimi” bir sesleniş biçimlerini de tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Selahattin Demirtaş'ın cumhurbaşkanı adaylığından sonra 2017 tarihinde yapılan referandum için hazırlanan reklam filminde, daha sonrasında görsel ve sosyal medyada “Selo” lakabının yoğun şekilde kullanılması bu durumu tanımlamaktadır. Bu lakabın verilmesinde Kürtçede lakapların oluşumunda adların kısaltılarak kullanılması etkili olmuştur. Bu durum lakaplarda “Seslenme durumu hal eki şeklinde çevrilebilecek “vocative case” ekinin etkisiyle lakaplarla birlikte kullanılan ismin bozulması ve sonuna +o sesinin eklenmesi ile hem seslenme hem de eril özellik kazandırılmaktadır. Asphalt Nizo [Nizam], Çoratan Beyro [Bayram], Boyni Eğri Temo [Temur].” (Kardaş, 2018: 212) şekillerinde yapılmaktadır. Ancak bu kullanım sadece Kürtçeye sınırlı değildir. Türkçede sevgi ve yakınlık göstergesi olarak isimler kısaltılır (Fato, Memo, Gülo, Zeyno vb.), bazen de sözcüğün sonuna +Xş eki getirilerek yapılan (Fatoş, Memoş vb.) kullanımlar vardır. Meral Akşener'in “Meral Mommy” lakabı da sosyal medyada ve 2023 Türkiye genel seçimlerinde “Kurtar Bizi Meral Mommy” (Sağlam, 2023) sloganıyla propaganda faaliyetlerinde kullanılmıştır. Meral Akşener'in kadın ve anne kimliğine sahip olması özellikle genç seçmenlerin bu lakabı vermesinde etkili olmuştur.

Siyasetçilerin ad-soyadlarla oluşturulan kaba, küçümseyici ve alay içerikli lakapları da dikkat çekmektedir. Örneğin, 20. dönem milletvekili Kubilay Uygun, “Fırıldak Kubi” lakabıyla bilinmektedir. Bir dönem içerisinde ANAP, DYP, MHP, DSP, DTP gibi partilere geçmesi etik tartışmaları da beraberinde getirmiştir (Milliyet, 2016) Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın CHP'nin eski lideri Kemal Kılıçdaroğlu için ürettiği “Bay Kemal” lakabını alay ve iğneleme amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Ad-soyadı üzerinden üretilen ikinci tür lakaplar, kişinin adının veya soyadının çağrışımı, mesleği, görünüşü, konuşma tarzı gibi etkenlere bağlı olarak bir anlam kazanmaktadır. Osman Kibar “Asfalt Osman” (belediye başkanı), Cemal Gürsel “Cemal Aga”; Süleyman Demirel “Barajlar Kralı”; Tansu Çiller “Sarışın Güzel Kadın”, Erdal İnönü “Hint horozu”, Bülent Ecevit “Karaoğlan” lakapları bu tür içerisinde değerlendirilebilir.

Türk siyasetçilerin lakaplarının kaynakları şu şekilde sıralanabilir: Adı, soyadı, akrabalık adları, dış görünüşü, mesleği ve uğraşı, menşei, davranışları ve konuşma tarzı.

Adı: Cemal Gürsel “Cemal Aga”; Kenan Evren “Kenan Paşa”; Osman Kibar “Asfalt Osman” (belediye başkanı), Kubilay Uygun “Fırıldak Kubi” Selahattin Demirtaş “Selo”, Kemal Kılıçdaroğlu “Bay Kemal”; Meral Akşener “Meral Mommy” Mustafa Ilıcalı “Proje Mustafa”, Muharrem İnce “Kim Muharrem”, Ahmet Davutoğlu “Serok Ahmet”.

Soyadı: Kenan Evren “Evren Paşa”; Necmettin Erbakan “Erbakan Hoca”.

Akrabalık adları: Tansu Çiller “Ana”, “Bacı”; Süleyman Demirel “Baba”, Ahmet Davutoğlu “Küçük Enişte”.

Dış görünüşü (fiziksel kusurlar, vb.): Tansu Çiller “Sarışın Güzel Kadın”, İsmet İnönü “Sağır İsmet”, Erdal İnönü “Hint horozu”, Bülent Ecevit “Karaoğlan”, Kemal Kılıçdaroğlu “Gandi”, Turgut Özal “Tonton”, “Çankaya'nın şişmanı”, Recep Tayyip Erdoğan “Uzun Adam”, Ahmet Davutoğlu “Küçük Enişte”, “Çamurlu Başbakan”.

Meslek, uğraşı ve pozisyonları: Hüsamettin Cindoruk “Emanetçi”, Osman Kibar “Asfalt Osman” (belediye başkanı), Süleyman Demirel “Barajlar Kralı”, “Çoban Sülü”, Necmettin Erbakan “Hoca”, “Hacı”, “Savunan Adam”, “Mücahit”, Alparslan Türkeş “Başbuğ”, Recep Tayyip Erdoğan “Reis”, “Usta”, Temel Karamollaoğlu “Şeriat Dede”; Berhan Şimşek “Artist”, Kemal Kılıçdaroğlu “Bay Kemal”, “Demokrat Amca”; Mustafa Ilıcalı “Proje Mustafa”; Turgut Özal “İşçi düşmanı”, “Takunyacı”; Bülent Ecevit “Kıbrıs Fatih”, Ahmet Davutoğlu “Hoca”.

Menşei: Kemal Kılıçdaroğlu “Piro”, “Dede”.

Davranışları ve konuşma tarzı: Kenan Evren “Netekim Paşa”, Hilmi Güler “Atom Karınca”, Cemal Gürsel “Cemal Aga”.

Çalışmada, kaynaklarına göre tasnif edilen lakaplar, lakabın verildiği siyasetçiye ve nedenine göre aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Siyasetçinin Adı Soyadı	Lakabı	Lakabın veriliş nedeni
İsmet İNÖNÜ	Sağır İsmet	Topçu subayı olduğu için (Çetin, 2000: 316) kulaklarında işitme kaybı olması
Erdal İNÖNÜ	Hint horozu	Fiziksel görünüşünden (aşırı zayıf olması)
Süleyman DEMİREL	Barajlar Kralı	Menderes döneminde Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü görevini yaptırması ve bu görev esnasında çok sayıda baraj inşa ettirmesi

	Çoban Sülü	Yazları köyde babasının koyunlarını gütmesi
	Baba	Uzun soluklu bir siyasi geçmiş olması, bu yüzden halk tarafından aileden biri gibi görülmesi ve çocuğu olmadığı için milletin babası gibi görülmesi
Bülent ECEVİT	Karaoğlan	Fiziksel görünüşü (ten rengi)
	Kıbrıs Fatihi	Kıbrıs Barış Harekâtında dönemin Başbakanı olarak harekât emrini vermiş olması
Necmettin ERBAKAN	Hoca	Makine mühendisliği alanında profesör olması
	Hacı	Hacca gitmiş olması ve dinî eğilimi
	Mücahit	Kıbrıs'a yapılacak harekâtı desteklemesi ve harekâta bir cihat havası vermiş olması
	Savunan Adam	Gazeteci Ahmet Taşgetiren'in "Seni seviyoruz, savunan adam!" isimli yazısının benimsenmesi (Akit, 2014).
Alparslan TÜRKEŞ	Başbuğ	"Bu lakap, amblemi üç kıtadaki Türk varlığını simgeleyen üç hilal olan MHP'nin liderliği algılama tarzını da yansıtmaktadır" (Oğuz, 2018: 89).
Kenan EVREN	Netekim Paşa	12 Eylül 1980 darbesi ve sonraki süreçte yaptığı konuşmalarda "nitekim" sözcüğünü "netekim" biçiminde ifade etmesi
Turgut ÖZAL	Tonton	Fiziksel görünüşü (aşırı kiloları)
	Çankaya'nın Şişmanı	Fiziksel görünüşü (aşırı kiloları) ve ikamet yeri
	İşçi düşmanı	1991'de Zonguldaklı madencilerin protesto yürüyüşünde attıkları "Çankaya'nın şişmanı, işçi düşmanı" sloganı
	Takunyacı/Takunyalı	1965-70 yılları arasında muhafazakâr-dinci eğilimleri (Ekşisözlük, 2002a).
Tansu ÇİLLER	Bacı	"Yakınlık, akrabalık kurularak önemsenmesi (Ulucan, 2021: 1592) ve kadın olması
	Ana	Aileden biri olarak kabul edilmesi ve kadın olması

	Sarışın Güzel Kadın	Fiziksel özellikleri
Recep Tayyip ERDOĞAN	Reis	Yönetici kimliği
	Uzun Adam	Fiziksel özelliğinden (boyunun uzunluğu)
	Usta	“Ustalık dönemine” gönderme
Kemal KILIÇDAROĞLU	Bay Kemal	Cumhuriyet’in kuruluş döneminin ürünü, artık kullanılmayan bir hitap biçimi olması
	Piro	“Tunceli yöresinde Alevi dedelerine hitap şekli olan "pir" kelimesinin Zazaca söylenişidir” (Erdem, 2023).
	Demokrat Amca	Yurt gezilerinde gençlerin kendisine bu lakapla seslenmesi
	Dede	Hem yaşı hem de Alevi kimliği sebebiyle
	Gandi	Hindistan Bağımsızlık Hareketi’nin lideri olan ve barışçıl yaklaşımlarıyla ön plana çıkan Mohandas Karamçand Gandhi’ye fiziksel ve barışçıl tavrının benzemesi (Duvar Gazetesi, 2023).
Hüsamettin CİNDORUK	Emanetçi	Süleyman Demirel’in siyasi yasaklı olduğu dönemde Doğru Yol Partisi’nin genel başkanı olması ve siyasi yasak kalkınca görevi devretmesi
Selahattin DEMİRTAŞ	Selo	Samimiyet ve yakınlık bildirmesi
Meral AKŞENER	Meral Mommy	Anaç rolünün öne çıkarılması (İngilizce olması daha çok gençlerin kullanması ile ilgilidir)
Temel KARAMOLLAOĞLU	Şeriat Dede	Saadet Partisi’nden aday olması ve kendisine böyle tezahürat yapılması
Hilmi GÜLER	Atom Karınca	Çok hareketli ve boyunun kısa olması
Ahmet DAVUTOĞLU	Küçük Enişte	Yavuz Turgul’un senaryosunu yazdığı Kartal Tibet’in yönettiği 1976 yapımı “Tosun Paşa” filminde Tuncay Gürel’in

		canlandırıldığı Bekir isimli karaktere fiziksel benzerliği
	Çamurlu Başbakan	Küçükken bir müsamerede çamurlu ayakkabılar ile sahne almış olması
	Hoca	Akademisyen kimliği
	Serok Ahmet	Kürtçede <i>Serok</i> sözcüğünün başkan anlamına gelmesi, seçmenlerin bu sloganı kullanması
Kubilya UYGUN	Fırıldak Kubi	Kısa süre içerisinde birçok farklı partinin kadrosuna girmesi
Kürşat TÜZMEN	Action Man	Sporcu kişiliği
Osman Kibar	Asfalt Osman	1964'te İzmir Belediye başkanlığı yaptığı dönemde şehrin tüm yollarını asfaltlatması
Mustafa ILICALI	Proje Mustafa	22. ve 26. dönem Erzurum milletvekili olarak özellikle ulaştırma alanlarında projeler yapması
Berhan ŞİMŞEK	Artist	22. dönem İstanbul milletvekili olarak siyasi kariyeri dışında oyuncu ve yönetmen olması (Haber7, 2005).
Cemal GÜRSEL	Cemal Aga	General olan Cemal Gürsel, ordu içinde babacanlığı, cömertliği ve mütevazı kişiliğiyle bilindiğinden

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri ve Türk halkının üzerinde kütleleşmiş bir etkiye sahip olduğu için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e verilen lakapların özel olarak incelenmesi gerekmektedir. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumu için siyaset üstü bir kişiliktir. Atatürk'e verilen lakaplar; *Ulu Önder*, *Sarı*, *Sarı Zeybek*, *Sarı Kurt*, *Bozkurt*, *Başbuğ*, *Anafartalar Kahramanı*'dir. I. Dünya Savaşı'nda Anafartalar Muharebelerinde kazanılan zaferin komutanı olduğu için ülke çapında tanınmış ve yazılı medya tarafından *Anafartalar Kahramanı* olarak adlandırılmıştır. *Sarı*, *Sarı Zeybek*, *Sarı Kurt* lakapları ise Atatürk'ün fiziksel özelliğine vurgu yapılarak verilmiştir. Türklere savaşta liderlik yaparak bağımsızlığı yeniden kazandırdığı için *Başbuğ* lakabı ile Ergenekon'dan çıkışı sağlayan ve millete yol gösteren bozkurda benzetildiği için *Bozkurt* lakabı verilmiştir. Ölümünden sonra ise büyüklüğünü ve yüceliğini nitelemek için halk tarafından kendisine *Ulu Önder* lakabı layık görülmüştür.

Türk siyasetinde modern dönemi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanıyla başlatmak doğru bir yaklaşım olur. Çünkü cumhuriyetten önceki dönemlerde hüküm süren Türk devletlerindeki yönetim yaklaşımının, Tanrı tarafından bir aileye verildiğine inanılan kut anlayışıyla şekillendiği görülmektedir. Cumhuriyet rejimiyle birlikte halkın yöneticilerini kendi seçmesi ve halktan birilerinin de yönetici olarak aktif siyasete katılması, Türklere modern dönemde devlet yöneticilerine verilen lakaplardaki değişimi ve bu lakapların mahiyetindeki farklılıkları gözler önüne serer. Cumhuriyetten önceki dönemlerdeki yöneticilerin lakaplarına bakıldığında çok azı haricinde olumsuz bir kullanıma rastlanılmaz. Ancak modern dönemde bu durum oldukça değişmiştir. Nitekim etkileşimli sözlüklerde bireyler tarafından yapılan entrylerin (girdiler) niteliği bu dönüşümü ve mizahi anlayışı ortaya koymasından dikkat çekicidir (Ekşisözlük, 2021; Uludağ Sözlük, 2016).

Sonuç

Lakaplar, Türk kültüründe önemli işlevlere sahiptir. Türk toplumsal ve siyasal yaşamın şekillenmesinde etkili olan, 1935'te yürürlüğe giren Soyadı Kanunu öncesinde insanların soyadları yoktu ve lakaplar soyadı rolünü üstleniyordu. Bir yörede veya grup içerisinde insanlar birbirlerini lakaplar aracılığıyla tanıyorlardı. Bu durum zaman içerisinde değişim gösterse de özellikle küçük yerleşim yerlerinde bu devam etmektedir. Günümüzde ise lakaplar, bu işlevi yerine getirmenin dışında bireyin bir özelliğini vurgulamak için de insanlara verilmektedir. Türk siyasi söyleminde siyasetçilere lakap takma konusunda oldukça üretken olduğu söylenebilir. Türk milleti kendine yakın gördüğü ve güvendiği siyasetçileri kendilerine ait bir ironiyle karakterize etmekte ve adlandırmaktadır.

Türk siyasetçilerinin lakaplarının ele alındığı bu çalışmada, halkın siyasetçilere olan bakış açısı ve siyasetçilerin özdeşleştirildiği kavramlar belirlenmeye çalışılmıştır. Siyasetçilerin anıldığı lakaplarla, vatandaşların/seçmenlerin bir politikacıya karşı tutumu ilişkilidir. Çalışmada, tarihî Türk devletlerinin yöneticilerinin lakapları belirli örneklerle sınırlandırılmıştır. Modern dönem Türk siyasetçilerinden toplamda 50 lakap derlenmiştir. Bu lakapların sayısı, içeriği artırılabilir ve güncellenebilir. Bu siyasi lakaplar kaynaklarına göre adı (10), soyadı (2), akrabalık adları (4), dış görünüş (14), meslek, uğraş, pozisyon (22), menşei (2), davranışları ve konuşma tarzı (2) şeklinde tasnif edilmiştir. Siyasi lakapların verilmiş nedenleri dikkate alındığında en çok meslek, uğraş, pozisyon (22) en az ise menşei ile davranışları ve konuşma tarzının (2) etkili olduğu görülmüştür. Türk toplumu sevdiği, değer verdiği siyasetçileri yüceltmek için olumlu lakaplar kullanmakta; sevmediği, kendisine uzak gördüğü siyasetçileri adlandırmak için de olumsuz lakaplara başvurmaktadır. Ancak özellikle olumsuz lakaplar incelendiğinde, Türk toplumunun siyasetçileri rencide edici ve ahlak ölçüleri dışında adlandırmalara başvurmadıkları, mizahi yönü olan lakapları verdikleri gözlemlenmiştir. Bu durumun sebebi olarak, Türk toplumunun belli bir devlet geleneğine sahip olması, bireylerin devlete ve aile büyüklerine saygılı duyacak şekilde yetiştirilmesinin etkili olduğu düşünülebilir. Ancak teknolojinin hızla gelişmesiyle özellikle Z kuşağı, sosyal medyada siyasetçilerle ilgili düşüncelerini, bakış açılarını ve buna bağlı olarak oluşturdukları lakapları daha özgürce (!) ifade etmektedir. Tarihî Türk devletlerinde yönetimin tanrısal bir dayanağı mevcuttur, bu da lakaplarda negatif unsurların bulunmamasının en önemli nedenidir. Cumhuriyetle birlikte halkın kendi içinden birilerini yönetici olarak seçebilmesi, seçilen yöneticilerin rahatlıkla eleştirilebildiği bir ortam oluşturmuştur. Bu durum, modern dönem Türk siyasetçilerine verilen lakapların mizahi bir yönünün ve lakaplarda olumsuz vurguların olmasına ortam hazırlamıştır. Türk siyasetinde yer etmiş tarihî ve modern liderleri betimlemek için kullanılan bu lakapların karşılaştırılması, Türk toplumun liderlerle ilgili hangi kültürel varsayımları olduğu ve liderlere bakışın nasıl değiştiğini göstermektedir.

Kısaltmalar

ANAP	Anavatan Partisi
BK	Bilge Kağan Yazıtı bk. Tekin (2014)
bk.	bakınız
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
D	Doğu
DLT	Divân-ü Lügat-it-Türk
DSP	Demokratik Sol Parti
DTP	Demokratik Türkiye Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
Fars.	Farsça
h	hicri
h.	hükümdarlık süresi

- İA** TDV İslam Ansiklopedisi
KT Kül Tegin Yazıtı, bk. Tekin (2014)
MHP Milliyetçi Hareket Partisi

Kaynaklar

- AKİT GAZETESİ (2014). “Seni Seviyoruz Savunan Adam!”. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/seni-seviyoruz-savunan-adam-12065.html> (erişim: 29.01.2024)
- AKKUŞ YİĞİT, F. (2015). Ak Koyunlu Beyi Osman Bey’in Unvanı: Yülük mü İlig mi? *Dil Araştırmaları*, 16(16), 191-198.
- AMANOĞLU, E. (1999). “Uygur Devletinin ilk kağanlarının (744-840) ad ve unvanları üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16, 151- 155.
- ATALAY, B. (1999). *Divanü Lûgat-it-Türk Dizini*. C. IV. Ankara: TDK.
- BARDAKÇI, M. (2018). Bay!. <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/2006050-bay>(erişim: 29.01.2024)
- BARTHOLD, V. V. (1968). *Turkestan: Down to Mongol Inavison*. Gibb Memorial.
- BAŞGÖZ, İ. (1998). “Dede Korkut Destanında Epitetler”. (Çev. Nebi Özdemir). *Millî Folklor*, 37, 23-35.
- BEZUS, S. (2019). Nicknames in Russian Political Discourse. *East and West Relations Bridging. Conference proceeding/Ed by Maura Di Mauro&Yulia Taratuhina – M.: Janus-K, pp. 19-24.*
- BOYOĞLU, B. (2023). İşte Türkiye'nin Önde Gelen Siyasilerinin Lakapları. <https://onedio.com/haber/iste-turkiye-nin-onde-gelen-siyasilerinin-lakaplari-1141955>(erişim: 29.01.2024)
- CİN, H. (1988). Ölümünün 750. Yıldönümünde Sultan I. Alaeddin Keykubad Sempozyumu Açış Konuşması. *Selçuk*, 3, 3-10.
- ÇETİN, A. (2000). "İnönü, Mustafa İsmet". C.22. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 316-319.
- DE KLERK, V. and BOSCH, B. (1997) ‘Nicknames of English Adolescents in South Africa’, *Names*, 45 (2): 101-118.
- DURDU, A. (2022). Gazneli Mahmud’a verilen Seyfû’d-Devle Lakabının Kılıç Motifli Sikkeler Üzerinden Değerlendirilmesi. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 4, sy. 8 (Temmuz 2022): 513-32.
- DUVAR GAZETESİ (2023). ABD basınında 'Gandhi Kemal': 'Erdoğan esnaf, Kılıçdaroğlu bürokrat'<https://www.gazeteduvar.com.tr/abd-basininda-gandhi-kemal-erdogan-esnaf-kilicdaroglu-burokrat-haber-1607370>(erişim: 29.01.2024)
- EBÛ SAÎD ABDÛLHAY GERDÎZÎ (h1363). *Zeynü'l-Ahbâr*, (thk. Abdülhay Habîbî), Tahran: Dünya Kitap.
- EBÛ'N-NASR MUHAMMED B. ABDÛLCABBAR UTBÎ (h1334). *Terceme-i Târîh-i Yemînî*. (Çev. Curfâdekânî). Tahran: Çaphâne-i Ferdin.
- EKREM, E. (2023). Nomgon Yazıtı’ndaki Kutlug Kagan’ın Kimliği Meselesi. *Bilig*, (106), 33-54. <https://doi.org/10.12995/bilig.10602>.
- EKŞİSÖZLÜK (2002b). Cemal Gürsel. <https://eksisozluk.com/cemal-gursel--219566> (erişim: 27.01.2024).
- EKŞİSÖZLÜK (2002b). Takunyalılar. <https://eksisozluk.com/takunyalilar--422439> (erişim: 27.01.2024).
- EKŞİSÖZLÜK (2021). Siyasetçilerin lakapları. <https://eksisozluk.com/siyasetcilerin-lakaplari--4525587> (erişim: 27.01.2024).
- EL-MUHEYMID, A. (2001). Karahanlılar ve İslam'ın Yayılmasındaki Katkıları. (Çev. Ali Aksu). *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/1, 281-310.
- EL-MUHEYMID, A. (2010). “Karahanlılar Devletinin Gazneli Devletlerle Siyasi İlişkileri (389–536/999 1141)”. (Çev. Ali Aksu). *İSTEM*, 15, 291-319.

- ERDEM, A. K. (2023). Baba, Karaoğlan, Reis'ten sonra Türk siyasetinde yeni lakap: Piro. <https://www.indyturk.com/node/626841/siyaset/baba-karao%C4%9Flan-reisten-sonra-t%C3%BCrk-siyasetinde-yeni-lakap-piro>(erişim: 29.01.2024)
- ERGİN, M. (2016). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Ankara: TDK Yayınları.
- ESİN, E. (1986). İleriş Kağan (M. 681-692). *Erdem*, 2(4), 171-180.
- FAYDA, M. (1997). "Hâlid B. Velîd". C.15. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 289-292.
- GLADKOVA, A.(2002). The Semantics of Nicknames of the American Presidents. Proceedings of the 2002 Conference of the Australian Linguistic Society.
- GÖKBİLGİN, M. T. (1964). "Orhan". C.9. *İslâm Ansiklopedisi*. 399-408.
- HABER7 (2005). Meclis kulislerindeki ilginç lakaplar. <https://www.haber7.com/siyaset/haber/72362-meclis-kulislerindeki-iliginc-lakaplar>(erişim: 29.01.2024)
- HABERTÜRK (2016). Dünya liderlerinin ilginç takma isimleri. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1239663-dunya-liderlerinin-iliginc-takma-isimleri/5> (erişim: 29.01.2024)
- İNDEPENDET TÜRKÇE (2019). Karar yazarı Albayrak: Nereden çıktı bu "Serok Ahmet" hikâyesi? <https://www.indyturk.com/node/71151/haber/karar-yazar%C4%B1-albayrak-nereden-%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1-bu-%E2%80%9Cserok-ahmet%E2%80%9D-hik%C3%A2yesi>(erişim: 29.01.2024)
- İBN ARABŞAH (1986), '*Acâ'ib el-Makdûr fî Nevâ'ib Teymur*, yay. Ahmet Fayız el-Hımsî, Beyrut.
- İBN HALDÛN (1979). *et-Ta'rif bi-İbn Haldûn ve Rihletuhu Garben ve Şarken*. Daru'l-Kitâb el-Lübnanî, Beyrut.
- KAFESOĞLU, İ. (1997). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- KALTLI, Markus. (1358). *Chronicum Pictum*. https://web.archive.org/web/20120304111134/http://konyv-e.hu/pdf/Chronica_Picta.pdf (erişim 11.01.2024)
- KAPLAN, H. (2014). Tayyip Nasıl Reis Oldu? <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2014/03/17/tayyip-nasil-reis-oldu> (erişim: 29.01.2024)
- KARDAŞ, C. (2018). Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11 (23), 207-226.
- KESKİN, A. (2021). Adbilim Odağında Lakaplar ve Lakaplarla Karıştırılan Başlıca Terim ve Kavramlar. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(2), 54-62.
- KESKİNKILIÇ, E. (2014). "Sultani Lakaplar (veya Devletlü ve Saadetlü Lakaplar)", *Acta Turcica*, "Kültürümüzde İsim", ed: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, Yıl: VI, Sayı: 1-1, Ocak, s. 1-22.
- KOCA, S. (1995). Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus'un Aldığı ve Kullandığı Hâkimiyet Sembolleri. *Bellekten*, 59, s. 55-74. doi:10.37879/bellekten.1995.55.
- MIYNAT, A. (2021). Ortaçađ İslam dünyasında unvan-lakap kullanımları hakkında bir inceleme: Unvan ve lakap kaplıları açılırken. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (2), 641-660.
- MİLLİYET GAZETESİ (2014). Davutoğlu: "Çamurlu Başbakan Diye Bana İsim Taktılar". <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/davutoglu-camurlu-basbakan-diye-bana-isim-taktilar-10463975>(erişim: 29.01.2024)
- MİLLİYET GAZETESİ (2016). Eski vekil Kubilay Uygun intihar etti. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/eski-vekil-kubilay-uygun-intihar-etti-2283091>(erişim: 29.01.2024)
- MORI, M. (1981). "Th e Tu-chüeh Concept of Sovereign", *Acta Asiatica*. 41, 47-75.

- MURSÜL, D. (2022). Siyasal söylemde sınırların meşrulaştırılması. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 2(2), 1-17.
- OĞUZ, C. (2018). “Türkiye’de Siyasi Liderlere Takılan Lakapların Siyasal İletişim Açısından İncelenmesi”, *Research Studies Anatolia Journal*, Vol:1, Issue:2; pp:84-94.
- ÖZAYDIN, A. (2001). “Karahanlılar”. C.24. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 404-412.
- ÖZTUNA, Y. (1996). *Devletler ve Hanedanlar (Türkiye 1074–1990)*. C.II, Ankara.
- POSTA GAZETESİ (2018). Bozkurt işaretinin anlamı nedir? İlk kim yaptı? <https://www.posta.com.tr/gundem/bozkurt-isaretinin-anlami-nedir-ilk-kim-yapti-1391159>(erişim: 29.01.2024)
- PRITSAK, O. (1951) “Von den Karluk Zu den Karachaniden”, *ZDMG*, 101.
- PRITSAK, O. (1977). “Kara-Hanlılar 840-1212”. C.6. *MEB İslam Ansiklopedisi*, 251-273.
- RAMSTEDT, G. J. (1913). *Zwei Uigurische runeninschriften in der nord-Mongolei*.
- RÁSONYI, L. and BASKI, I. (2007). *Onomasticon Turcicum: Turkic personal names as collected by László Rásonyi*. Indiana: Indiana Univ. Denis Sinor Institute for Inner Asian Studies.
- RYBATZKI, V. “Titles of Türk and Uigur Rulers in the Old Turkic Inscriptions”. *Central Asiatic Journal*, Vol. 44, No. 2 (2000), pp. 205-292.
- SAĞLAM, S. (2023). Akşener Çanakkale’de: ‘Kurtar bizi Meral Mommy’. <https://www.gazeteduvar.com.tr/aksener-canakkalede-kurtar-bizi-meral-mommy-haber-1617629>(erişim: 29.01.2024)
- SEVİM, A. ve MERÇİL, E. (1995) *Selçuklu Devletleri Tarihi – Siyaset, Teşkilât, Kültür*. Ankara: TTK Yayınları.
- SÖZCÜ GAZETESİ (2021). Tam 30 yıl önce 150 bin kişi yollarda bu sloganla yürüdü: Çankaya'nın şişman işçi düşmanı <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/tam-30-yil-once-150-bin-kisi-yollarda-bu-sloganla-yurudu-cankayanin-sisman-isci-dusmani/>(erişim: 29.01.2024)
- SÖZEN, E. (1999). *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- ŞİRİN, H. (2016). *Eski Türk yazıtları: Söz varlığı incelemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- TEKİN, T. (2014). *Orhun Yazıtları*. Ankara: TDK.
- THURÓCZY, J. (1488). *Chronica Hungarorum*. <http://thuroczykronika.atw.hu/pdf/Thuroczy.pdf> (erişim 11.01.2024).
- ULUCAN, M. (2021), “Adla(ndırmala)rımız”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7/4, 1580-1595.
- ULUDAĞ SÖZLÜK (2016). Siyasetçilerin Lakapları. <https://www.uludagsozluk.com/k/siyaset%C3%A7ilerin-lakaplar%C4%B1/>(erişim: 29.01.2024)
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1945) “Gazi Orhan Bey Vakfıyesi”, *Belleten*, C5, 277-288.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Ş. (1949). Sinop’ta Selçukiler Zamanına Ait Tarihi Eserler. *Türk Tarih, Arkeologya ve Etimologya Dergisi*. (5), 112-151.
- YALÇINKAYA, H. (2018). Beş liderin tarihe geçmiş beş lakabı <https://www.gzt.com/jurnalist/bes-liderin-tarihe-gecmis-bes-lakabi-2952917>(erişim: 29.01.2024)
- YÜKSEL, M. Ş. (2004). Arap Kaynaklarında Timur. *Bilig* (31), 85-126.